

Mäntypistiäiset

Metsä/Erikki Oksanen

METLA

metsä · tieto · osaaminen · hyvinvointi

Mäntypistiäiset

Monien hyönteislajien syövät männyn neulasia. Laajimpia tuhoja meillä aiheuttavat mäntypistiäiset sekä mäntymittari. Mäntypistiäisiä on useita lajeja, mutta niistä varsinaisia tuholaisia ovat ruskomäntypistiäinen ja pilkkumäntypistiäinen. Mäntypistiäisille ovat tyypillisiä voimakkaat kannanvaihtelut, joukkoesiintymien aikana tuhoalueet voivat olla kymmeniä, jopa satoja tuhansia hehtaareja.

Ruskomäntypistiäinen

Ruskomäntypistiäinen on lajeista yleisin. Sen toukat elävät kaikenikäisissä männyn syöden vanhempia neulasia yleensä kesä-heinäkuussa. Noin 5-6 vuoden välein tavataan paikallisia joukkoesiintymiä, jolloin männiköitä syödään lähes neulasettomiksi. Laajoja joukkoesiintymiä on sattunut 20-30 vuoden välein. Neulasen sisään munataskuihin sijoitetut munat talvehtivat. Munataskut näkyvät kellertävinä puolikuun muotoisina läiskinä neulasten reunassa. Toukat kuoriutuvat touko-kesäkuun vaihteessa (Pohjois-Suomessa 3-4 viikkoa myöhemmin) ja neulasten syönti alkaa heti kuoriutumisen jälkeen.

kuva: Antti Pouttu

Koiras on kiiltävän musta, 6-9,5 mm, tuntosarvet suuret ja viuhkamaiset, raajat ja takaruumiin vatsapuoli punertavan ruskeat,

Pilkkumäntypistiäinen

Pilkkumäntypistiäinen on tuholaisena paikallinen ja sukulaistaan ruskomäntypistiäistä harvinaisempi laji. Toukat syövät sekä vanhoja että uusia neulasvuosikertoja yleensä heinä-elokuussa. Toisinaan kehittyä joukkoesiintymiä, jolloin männiköitä saatetaan syödä paljaaksi satojen jopa tuhansien hehtaarien alueella.

Ruskomäntypistiäisen aiheuttamia neulas-tuhoja odotettavissa runsaasti kesälle 2010

Talven aikana otettujen näytteiden perusteella ruskopistiäis-tuhot (Neodiprion sertifer) ovat runsaat tulevanakin kesänä. Ruskomäntypistiäisnäytteitä on kerätty 78 kohteelta Lounais-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Rannikon ja Keski-Suomen metsäkeskusten alueelta.

kuva: Erkki Oksanen

Pilkkumäntypistiäisen toukkia

Näytteiden perusteella tuhot tulevat jatkumaan ja laajenemaan edelleen kesällä 2010. Toisaalta tilanne alkaa helpottaa alueilla, joilla tuhoa on jatkunut jo pari kolme vuotta. Tuhot tulevat kuitenkin laajenemaan Keski-Suomessa ja Pohjanmaalla sekä ilmeisesti myös Lounais-Suomen pohjoisosissa sellaisillekin alueille, missä varsinaista tuhoa ei vielä kesällä 2009 havaittu. Jokaiselta kohteelta, josta näytteitä on tarkastettu, on löytynyt ruskomäntypistiäisen munia. Näyttää siltä, että useat sellaiset alueet, joilla viime kesänä syönti oli voimakasta, tulevat kesällä 2010 kärsimään toukkien syönnistä.

kuva: Jouni Väkevä

Ruskomäntypistiäisen toukat ruokailemassa männyn latvassa,

Suosittelavin torjuntakeino on Monisärmiövirusruiskutukset niillä alueilla, missä puut ovat niin matalia, että moottorireppuruiskulla tai vastaavalla ylettyä ruiskuttamaan puiden latvoihin asti. Ruiskutukset tulisi tehdä toukkien kuoriutuessa, mikä tapahtuu yleensä touko-kesäkuun vaihteessa. Tällöin lämpösomaa on kertynyt 100-140 päiväastetta ja luonnossa esimerkiksi männyn uudet versot ovat lähteneet jo reippaaseen kasvuun. Monisärmiövirus on muulle luonnolle ja ihmiselle harmiton torjuntaeliö, mutta ruiskutukset saattavat aiheuttaa paikallista häiriötä eläinten pesinnälle ja hennolle kasvustolle.

Talven kovat ja pitkään jatkuneet pakkaset eivät ole ilmeisesti vaikuttaneet ruskomäntypistiäisten muniin. Loisten munatkin ovat säästyneet pääosin hengissä, vaikka niiden pakkasenkesto on matalampi kuin ruskomäntypistiäisen munien. Kovien pakkasten todennäköisyys on enää hyvin pieni. Joillakin alueilla on näytteissä löydetty viime kesänä virukseen kuolleita toukkia ja mm. näillä alueilla saattaa virustauti puhjeta luontaisesti.

Metsänomistajien kannattaa edelleen seurata omien metsiensä tilaa ja ilmoittaa tuhoista ja etenkin kuolevista metsiköistä metsänhoitoyhdistykseen, metsäkeskukseen tai Metsäntutkimuslaitokseen.

Lisätietoja:

Antti Pouttu
Varttunut tutkija
puh 010 211 2576
antti.pouttu @ metla.fi

kuva: Martti Varama

toukat esiintyvät tiheissä ryhmissä